

คุณภาพชีวิต ในมิติสุขภาพช่องปาก

Oral Health-Related Quality of Life

พิมพ์ครั้งที่ 2

ศาสตราจารย์ ดร. ทันตแพทย์หญิงสุดาดวง กฤษญาพงษ์

ภาควิชาทันตกรรมชุมชน

คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
คำปรารภ (Foreword)	i
คำนำ	v
กิตติกรรมประกาศ	vii
Acknowledgements	x
คำนิยม	xiii
สารบัญ	xv
สารบัญตาราง	xxii
สารบัญรูปภาพ	xxiv
บทที่ 1 หลักการและความเป็นมา	1
วิวัฒนาการของแนวคิดเรื่องสุขภาพ	1
หลักการแพทย์เชิงชีววิทยา	1
การพัฒนาของหลักการแพทย์เชิงสังคม	3
นิยามสุขภาพในช่วงเปลี่ยนผ่านสู่หลักการแพทย์เชิงสังคม	5
แนวคิดเรื่องสุขภาพในปัจจุบัน	10
สุขภาพแบบองค์รวม	10
โรคและความเจ็บป่วย	11
สุขภาพทางปัญญา	15
นิยามสุขภาพตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550	16
คุณภาพชีวิตไม่มีสุขภาพ	18
กรอบแนวคิดทางทฤษฎีเพื่อการวัดสุขภาพ	23
การจำแนกความผิดปรกติ การไร้ความสามารถ และความด้อยโอกาส (ICIDH)	23

	หน้า
กรอบแนวคิดเพื่อการวัดสุขภาพช่องปากของ Locker	26
กรอบแนวคิดคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพของ Wilson และ Cleary	27
การจำแนกการทำหน้าที่ การวัดความสามารถ และสุขภาพ (ICF)	31
หลักการหาค่าสังคม	34
สุขภาพช่องปาก	36
คุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก	38
เอกสารอ้างอิง	40
บทที่ 2 ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก	47
ดัชนีแบบหลายข้อคำถาม	48
The Oral Impacts on Daily Performances (OIDP)	49
ที่มาและกรอบแนวคิดทางทฤษฎี	49
ข้อคำถาม	51
The Child-Oral Impacts on Daily Performances (Child-OIDP)	58
ที่มาและกรอบแนวคิดทางทฤษฎี	59
ข้อแตกต่างจากดัชนี OIDP	59
การวิเคราะห์ข้อมูลของดัชนี OIDP และ Child-OIDP	69
ตัวอย่างการวิเคราะห์ผลดัชนี Child-OIDP	77
ข้อดีและข้อจำกัด	79
การนำไปใช้งาน และดัชนีรูปแบบดัดแปลง	79
The General Oral Health Assessment Index (GOHAI)	81
ที่มา	81
ข้อคำถามและการวิเคราะห์ข้อมูล	82
ข้อดีและข้อจำกัด	85
การนำไปใช้งาน และดัชนีรูปแบบดัดแปลง	85

	หน้า
The Oral Health Impacts Profile (OHIP)	87
ที่มาและกรอบแนวคิดทางทฤษฎี	87
ข้อคำถาม	88
การวิเคราะห์ข้อมูล	93
ข้อดีและข้อจำกัด	96
การนำไปใช้งาน และดัชนีรูปแบบดัดแปลง	97
The Child Perceptions Questionnaire (CPQ) ₁₁₋₁₄	101
ที่มาและกรอบแนวคิดทางทฤษฎี	101
ข้อคำถามและการวิเคราะห์ข้อมูล	103
ข้อดีและข้อจำกัด	105
การนำไปใช้งาน และดัชนีรูปแบบดัดแปลง	105
The Child Perceptions Questionnaire (CPQ) ₈₋₁₀	109
ที่มา	109
ข้อคำถามและการวิเคราะห์ข้อมูล	109
การนำไปใช้งาน	111
The Scale of Oral Health Outcomes for 5-year-old children (SOHO-5)	111
ที่มา	111
ข้อคำถามและการวิเคราะห์ข้อมูล	112
การนำไปใช้งาน และดัชนีรูปแบบดัดแปลง	116
การประเมินโดยรวม	116
ที่มา แนวคิดทางทฤษฎี และข้อคำถาม	116
ข้อดี ข้อจำกัด และข้อควรระวัง	118
การนำไปใช้งาน	120

	หน้า
ดัชนีวัดผลต่อสังคม	122
ที่มา แนวคิดทางทฤษฎี และข้อคำถาม	122
ข้อดี ข้อจำกัด และการนำไปใช้งาน	123
เอกสารอ้างอิง	124
บทที่ 3 ข้อพิจารณาในการใช้ดัชนีคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก	136
การตัดแปลงข้ามวัฒนธรรมและการทดสอบความถูกต้อง	137
ขั้นตอนที่ 1: การทำความเข้าใจแนวคิดและความหมายของดัชนี	137
ขั้นตอนที่ 2: การแปลและทดสอบนั้าร่องเบื้องต้น	139
ขั้นตอนที่ 3: การแปลกลับ	141
ขั้นตอนที่ 4: การทดสอบนั้าร่องและยืนยันรูปแบบภาษาไทย	142
ขั้นตอนที่ 5: การทดสอบความถูกต้องเชิงจิตวิทยา	143
<i>ความตรง</i>	143
<i>ความเที่ยง</i>	150
<i>การตอบสนอง</i>	157
สรุปวิธีการทดสอบคุณสมบัติเชิงจิตวิทยา	162
การแปลความหมายของผลการวัด	163
ผลการวัดในขณะใดขณะหนึ่ง	163
ผลการวัดที่เปลี่ยนแปลงไป	165
การประเมินคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากของเด็ก	166
ข้อควรพิจารณาในการประเมินจากตัวเด็ก	167
การประเมินจากพ่อแม่หรือผู้ปกครอง	172
การเลือกใช้ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก	174
จุดประสงค์ของการวัด	175
คุณสมบัติของตัวชี้วัด	178

	หน้า
ความเหมาะสมในทางปฏิบัติ	179
เอกสารอ้างอิง	180
บทที่ 4 คุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก	189
คุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากของประชากรไทย	189
ความชุก ลักษณะและความรุนแรงของผลกระทบของช่องปากต่อ	
คุณภาพชีวิต	189
สาเหตุทางช่องปาก	193
ผลกระทบแบบเฉาะจงสภาวะ	197
<i>ผลกระทบแบบเฉาะจงสภาวะที่มาจากโรคฟันผุ</i>	<i>199</i>
<i>ผลกระทบแบบเฉาะจงสภาวะที่มาจากโรคปริทันต์</i>	<i>202</i>
ผลกระทบต่อการทำหน้าที่ทางสังคม	203
คุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากของประชากรในต่างประเทศ	204
เอกสารอ้างอิง	213
บทที่ 5 ความสัมพันธ์ของคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากกับ	
โรคทางช่องปาก	216
โรคฟันผุ	217
โรคปริทันต์	222
การสูญเสียฟัน	226
การสบฟันผิดปกติ	230
ความผิดปกติของเคลือบฟันและโครงสร้างฟัน	233
ฟันหักจากอุบัติเหตุ	237
ความผิดปกติของข้อต่อขากรรไกร	238
ปากแห้งเพดานโหว่	240

	หน้า
ภาวะปากแห้ง	241
ข้อควรระวังในการแปลผลการศึกษา	242
เอกสารอ้างอิง	243
บทที่ 6 ความสัมพันธ์ของคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากกับ ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางสังคม	257
เพศ	258
อายุ	260
เชื้อชาติและชาติพันธุ์	263
บริเวณที่อยู่อาศัย	272
สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม	276
เอกสารอ้างอิง	284
บทที่ 7 การนำแนวคิดคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปากไปใช้และ แนวทางการพัฒนาองค์ความรู้ในอนาคต	299
ข้อวิจารณ์ต่อการใช้ตัวชี้วัดโรคในงานด้านสุขภาพ	299
คลาดเคลื่อนจากความรู้สึกรับรู้ของตัวบุคคล	299
ขาดความเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน	305
ไม่สามารถนำผลการวัดไปใช้ได้จริง	308
ไม่สามารถแสดงถึงความจำเป็นด้านสุขภาพได้	311
ประโยชน์ของการรักษา	311
การดำเนินของโรคตามธรรมชาติ	312
ความร่วมมือของตัวบุคคล	314
การประยุกต์ใช้แนวคิดคุณภาพชีวิตในมิติสุขภาพช่องปาก	315
การพัฒนาระบบการประเมินและจัดลำดับความจำเป็นทางทันตสังคม	315

	หน้า
แบบจำลองพื้นฐานของความจำเป็นด้านสุขภาพช่องปาก	318
แบบจำลองความจำเป็นด้านสุขภาพช่องปากสำหรับสภาวะช่องปาก ที่คุกคามชีวิตและถูกลาม	322
แบบจำลองความจำเป็นสำหรับการใส่ฟันเทียม	324
ตัวอย่างผลการประเมินความจำเป็นทางทันตสังคมสำหรับการ ใส่ฟันเทียมในผู้สูงอายุ	328
ตัวอย่างผลการประเมินความจำเป็นทางทันตสังคมในเด็ก ประถมศึกษา	331
การกำหนดเป้าหมายสุขภาพช่องปากแห่งชาติ	339
ข้อเสนอเป้าหมายสุขภาพช่องปากสำหรับประเทศไทย	340
เป้าหมายเรื่องจำนวนฟันในกลุ่มผู้สูงอายุ	347
การประเมินผลการดำเนินงานด้านสุขภาพช่องปาก	349
การให้บริการผู้ป่วยในคลินิกทันตกรรม	354
การสื่อสาร	359
แนวทางการพัฒนาองค์ความรู้ในอนาคต	361
งานบริการสุขภาพช่องปาก	362
งานวิจัยทางทันตกรรม	364
การศึกษาทางทันตแพทยศาสตร์	368
ข้อพึงระวังในการนำไปใช้	369
เอกสารอ้างอิง	370
ดัชนี (ภาษาไทย)	385
ดัชนี (ภาษาอังกฤษ)	392